

הידועת
כסף לא גדל על העצים,
הוא גדל על הגג.

מגדל סולר
מגדל סולר
מגדל סולר

ראה עמוד 15

הזמן הירוק

BDO | איך נחשבים הקניונים | שלמה כץ חשון
ועידת 2019 של המגזר הקניוני
מביטים קדימה לעבר 2030

ראה פרטים בעמוד 19

שבועון הקיבוצים • מס' 1673 • כ"א באדר ב' תשע"ט • 28 במרץ 2019

אמיר הר-גיל, הסדרט על משה סנה

עמוד 16

ירוקים מתמיד! לקבלת העיתון במייל, צור קשר בדוא"ל: kav_daf@tmags.co.il

מבצע בקלנועית אפיקים
חודש ניסיון:
קונים ואם לא מתאים, מחזירים.

+

36 תשלומים שווים ללא ריבית

9901* | **קלנועית אפיקים**

**צאו מהבית
וסעו לפארק**

לפניו לתקנתו עד 19.04.2019. המור כספי מותנה בחזרת קלנועית תקינה המכוע לא חל על קלנועיה שנקמה בעסקת סרייד און 36 תשלומים בנרטיט אשראי בלבד. נ.ל.ת.

אמיר הריגיל - הבמאי שלא ויתר

ריאיון עם אמיר הרגיל לרגל צאת סרטו הדוקומנטרי "משה סנה - האיש שלא ויתר". על הילדות בצפון תל אביב, השומר הצעיר קן צפון, קיבוץ סמר, קיבוץ יקום, העבודה בטלוויזיה, מבט שני, ערוץ לקיבוץ, הקריירה האקדמית, הסרטים שעשה וזה שבתהליך עשייה

בעת צילומי הסרט "נקצה השמים", 2003

אן ויילגור

שנות ה-80 אחרי נישואיו לארוה, בת הקיבוץ. אבל אצל אמיר, כפי שיסופר להלן, לא מרובר רק בנחות אלא גם בהשקפת עולם.

מצפון ת"א לקיבוץ סמר

"גולדתי וגולתי בת"א, לא רחוק מחוף מציצים", משחזר אמיר את סיפור חייו. "הייתי מהילדים שכל בוקר הלכו לים ותמיד איהרו לבי"ס. כמה בתים מאתנו היה 'הרשא של אביגדור', המרכז של חבורת לול המיתולוגית. אני זוכר אותם כילד, אורי זוהר שהיה רמות כריזמטית ונערצת, אריק איינשטיין הגדול ושות', שויצרים שנוסעים במכונית פתוחות ומעוררים התרגשות אצל כולם, ואני זוכר אותם גם מצד למים סרטים. יכול להיות שהיך הראשוני אצלי של אהבת קולנוע נולד אן, מהם. כבר מכיתה ד' הלכתי

לקן צפון (ת"א) של השומר הצעיר. מאז הייתי בתנועה. יום אחד בתיכון הגיע לקן מדרוך מכרם שלום ודרכו נחשפנו לקיבוץ הזה ולכל מה שהוא מייצג. זה היה משהו מטורף עבורנו, הוקסמנו מכרם שלום ותחת השפעתו החלטנו בכיתה י"א שאנחנו רוצים ללכת לגרעין התיישבותי, להקים קיבוץ חרש. התנועה רצתה שנקים את גשור ברמת הגולן אבל זה עורר אצלנו ויכוחים גדולים, שמא נהווה מכשול לשלום עתידי, ואנחנו בכלל עוד בתיכון, קבוצת נערים תל אביב. בית. בסוף חלה אצלנו 'התפלגות איריאולוגית', חלקנו קיבל את 'דין התנועה' ועלה להקים את גשור, וחלקנו, קבוצה של 10 חבר'ה ואני בתוכה, פירשנו והצטרפנו לגרעין מבוגר יותר שהקים את קיבוץ סמר. זה היה ב'1974. בעקבות כרם שלום מאד התחברנו לרעיונות המהפכניים של סמר. למשל, 'רצינו מקום שאף אחד לא יגיד לנו מה לעשות ובסמך זה היה כלל ראשון. כל אחד פועל אך ורק לפי צו מצפונו. הכסף היה בקופה משותפת וכל אחד היה בא ולוקח ממנה כמה

שהוא רוצה, בלי לרווח וכלי לרשום. בעבודה כל אחד עובד איך ואיפה שהוא רוצה, פחות או יותר. היית קם בבוקר ומחליט מתי ואיפה בא לך לעבוד היום, אף אחד לא שיבץ אותך. אם היית בא והיו שם כבר מספיק עובדים לא נותרה ברירה אלא לאייש ענפים אחרים. ככה זה התנהל. מה שהיה בסמך מאד התאים לנו, התלהבנו שאנחנו יוצרים חברה חרשה שהיא אנטי-תזה לצפון ת"א, בה גדלנו. כשהגייסתי הלכתי לגדוד 50, נח"ל מוצנת, אח"כ הייתי מורדך מטעם התנועה בקרית אתא וחזרתי לסמר. ואז החלטתי שאני רוצה ללמוד. זה משהו שהיה טבוע אצל כל החבר'ה מתל אביב, שחייבים ללמוד. כיוון שלא עלה ברעתי לבקש לימודים מהקיבוץ החלטתי לעזוב מתוך כוונה ללמוד ולחזור אח"כ לסמר."

לימודים ותחילת הקריירה

"התלבטתי מה ללמוד", ממשך אמיר, "היו בערך 10 דברים שענייניו אותי והיה לי קשה להחליט. עשיתי סיור בין מוסדות שונים עד שהגעתי למדרשה למורים ברמה"ש ומצאתי שכל מה שעניין אותי נמצא שם, חוץ מכלכלה. התחלתי ללמוד במדרשה והתמחיתי בהוראת קולנוע. במקביל עברתי כמדריך חברת נוער בגליליים, כל השבוע כולל סופ"שים. אחרי חצי שנה הוקסמתי לגמרי מקולנוע ורציתי ללמוד קר לנוע מעשי. זה אמר לעזוב את המדרשה וללמוד במקום אחר. ואז אבא שלי אמר לי: שמע, חבל, במדרשה תצא עם תעודת הוראה, בקולנוע לא בטוח שתהיה לך תמיד עבודה, היום יש ומחר אין, לעומת זאת בהוראה תמיד תוכל לעבוד. זה היה הגיוני, אבל היו לי עוד שנתיים במדרשה וחשבתי מה לעשות. בסוף הציעו לי מסלול מיוחד כדי להישאר וד' חסתי שנתיים בשנה אחת. זה היה מאד אינטנסיבי, כל יום התחלתי מוקדם בבוקר וסיימתי מאוחר בערב אבל בסופו של דבר סיימתי שם בציונים גבוהים והייתי מוכן להמשיך הלאה, לקולנוע מעשי.

התחלתי ללמוד באוני' ת"א אבל זה היה לי תיאורטי מדי ועברתי לבית צבי. במקביל לימדתי בבני"ס יסודי צבי. בשנת '86 סיימתי את בית צבי בהצטיינות וכבר שנה לפני כן סרט קצרצר שביימתי פתח את פסטיבל י"ם הראשון. שנה אח"כ עשיתי את 'בוקר טוב ישראל', סרט קצר על בוקר יום חול בחייהם של 5 ילדים ממקומות שונים בארץ. ערבי, חרדי, קיבוצניק, צפון ת"א ועיירת פיתוח. הסרט זכה להצלחה גדולה והיו לו חיים ארוכים. הוא הוקרן בהרבה מקומות בארץ ובחו"ל ואפילו נכנס למערכת התינוק, לצבא ולתנועות הנוער. לימים חזרתי אל החבר'ה האלה אחרי 10 ו-20 שנה וכל פעם יצאתי סרט המשך."

"מיד אחרי בית צבי התחלתי לע' בוד בערוץ 1 ככתב פרילנס בתכיניות שונות. לא היה אז ערוץ אחר. משאת נפשי הייתה להגיע ל'יומן' ובעיקר ל'מבט שני' שהייתה אז תכנית התחקירים היחידה בארץ. זה התחום שתמיד משך אותי, הדר קומנטרי. הייתה לי תחושה שהייתה באמת יכול להשפיע על מה שקורה פה, לעזור בבניית המדינה, כי המלאכה עוד לא הושלמה. צריך להראות את הרעות החולות ואת זה אפשר לעשות באמצעות דוקו. זאת מחשבה קצת נאיבית שמלווה אותי כל חיי. באותה תקופה התחלתי לעבוד על סרט עלילתי ואני זוכר את הטלפון מחיים יבין שהזמין אותי לעשות כתבת ניסיון למבט שני.

זה היה עבודה וואן חלום עתיק יומין שהתגשם. כיוון שאני טוטאלי, נאלצתי לעזוב את הסרט שכבר התחלתי, והיו לי שם תנאים מעוררים. התלבטתי אבל החלטתי שאני לא יכול לתת להזדמנות כזאת לח' מוק ממני, כי זה מה שתמיד חלמתי לעשות. התחלתי לעבוד במבט שני ואת הכתבות שעשיתי בתחילת שנות ה-90 נקראה 'כולנו ביחד וכל אחד לחוד', על המשבר בתנועה הקיבוצית. בחנתי מה קורה בשלון שה קיבוצים שונים, עין שמו, בן ומגדל עוז (קיבוץ דתי בגוש עציון). זו הייתה תכנית שלמה שעשתה או

בעת הכנת כתבה על שלמה ארצי לתוכנית ערב חדש, 1994

יקום

◀ "משנת 88 אני נשוי לארוה, עובדת סוציאלית, בת הקיבוץ. ארוה היא בתו של מורדו אברהמוב, הצלם המיתולוגי של יקום וגם של 'חותם' והשכובע בקיבוץ הארצי'. התחתנו ביקום אבל גרנו אז בת"א, בשכירות. שינינו מאד אהבנו את ת"א אבל רגע לפני שהשקענו בה החלטנו לנסות לגור גם ביקום. הגענו לפה בדיוק בזמן שכולם עזבו את הקיבוץ. בסופו של דבר החלטנו להישאר ביקום ופה נולדו לנו הילדים, עדן, רועי וגלי. כשהגענו לכאן, כל מיני אנשים אמרו לי 'תישאר תושב, לא חבר, עדיף לך', ואני אמרתי מה פתאום, אין דבר כזה, אם אני כאן אני חבר קיבוץ, ועבודה שתמיד הייתי מעורב פה למרות שעברתי בחוק. כשימתי כאן 'צוות שינוי', קיבלתי פעם ראשונה מכתב אננומי 'מי שמך? זה מקרוב הגעת'.. אבל לאורך כל השנים תמיד נשארתי מעורב. מה שכן, מהסרט שעשיתי על יעקב חזן למדתי, שבשנה הראשונה שלו במשמר העמק הוא החליט לא לדבר בשיחות קיבוץ, רק להשתתף ולהקשיב. חשבתי שזה דבר חכם וכך עשיתי גם אני, הלכתי לשיחות ורק הקשבתי ולמדתי.

"היה לי כן משבר אחד עם יקום. כשבאנו לכאן עסקתי כבר בקולי נוע. הגעתי כבר 'מבושלת', כבר למדתי ועברתי בתחום שלי, הקיבוץ לא היה צריך להשקיע בי. אבל היה פה סוג של חוק, שכל אישה נותנת שנה בחינוך וכל גבר שנה במפעל. אז פנו גם אלי, כמו אל כולם. בדיוק באותו זמן התחלתי לעבוד ב'מבט שני' וזאת הייתה גולת כותרת מקצועית עבורי, חלום שהתגשם ואמרתי שעכשיו אני לא יכול לעזוב שם ולהעלים לשנה כי מי יחכה לי אח"כ. בקיבוץ התעקשו ואו הצעתי לפרוס את השנה לשלוש שנים וגם להמשיך בטלוויזיה. הקיבוץ לא

מתוך הסרט 'רצפט לאושר', ארוה ואמיר בחתונתם ביקום, 1988

הסכים ונכנס איתי למאבק. לקחו לי את הרכב שנשעתי אתו כל יום לירושלים והתחלתי לנסוע באוטובוסים, כל יום חמש בבוקר. בסופו של דבר זה נגמר איכשהו בתהליך מאד לא נוח, אבל למרות זאת במשך כל השנים אף פעם לא חשבתי לעזוב. תמיד הייתה לי תחושה שאני יכול לקום וללכת וכך גם ניהלתי את חיי, והתחושה הזאת שיש לי אופציות עזרה לי להחזיק מעמד בקיבוץ גם במשברים. כולם אז אמרו לי שאני טועה שאני נכנס למלחמות, אפילו הזהירו אותי שיוזקו אותנו מהקיבוץ, אבל דווקא החברים שלי מת"א הבינו אותי ואמרו לי לא לוותר ולהמשיך בדרך. אגב עד היום החברים הכי טובים שלי הם מת"א.

"בסופו של דבר אני לא מצטער שנשארו ביקום, טוב לי פה ואני פעיל ושותף לניסיונות לשפר ולשנות. אני מאד גאה להיות חבר קיבוץ. אם היה מד זרק שהיה מורד בכל האזור שלנו איזו חברה טובה יותר, אין לי ספק שאנחנו חברה יותר אנושית וצודקת. איך בורקים אנושיות וצדק? למשל בורקים את אלה שלא שפר עליהם גורלם. אני חושב שאם לא שפר עליך גורלך, עדיף לך להיות בקיבוץ כמו יקום מאשר בנתניה, הרצליה, או אפילו מושב אודים, לכן אני גאה להיות כאן חבר. אנחנו קיבוץ מופרט, אבל אני שמח שחלק ממה שאני מרוויח הולך לכאלה שלא היה להם מול. אני מאד שמח עם זה ועם הקיבוץ בכלל, למרות שתמיד שמרתי על תחושה של חופש, שאם אין ברידה יש לי לאן ללכת, וזה עזר לי לחוש שאני בקיבוץ לא מתוך הכרח אלא מתוך בחירה ורצון חופשי, ואני חושב שזכותי."

מסוים לעזוב שנעשה לסנה. כי הוא היה מנהיג כל כך חשוב ובגלל פו ליטיקה נעלם מהעין הציבורית ולא זכה להכרה ולהנצחה ראיה."

מה הסרט הבא?

"עכשיו אני עושה סרט על קיבוץ סמר. זה התחיל מזה שבחן שלי עשה שם שנת שירות. כשבאתי לבקר אותו, ראיתי שהערכים הישנים של המקום הזה, שאני זוכר מהתקופה

היצולמים לטרט 'תולדות חדרה' 1991

קיבוץ מקביל לשר הביטחון היום. אחרי 'השבת השחורה' ומעצרים של רבים ממנהיגי היישוב, הוא בורח מהארץ, מגיע לפרו ונתמנה לראש האגף המדעי של הממשלה באירופה וראש 'המחלקה לעלייה נוספת ונדידה', כלומר עלייה ב' ותנועת הבריחה. אז כבר היו לו חילוקי דעות עם בן גור ריון, בשנת 48 הוא נמנה על מקימי מפת"ם, הנהיג בה את האגף השמאלני הפרו-סובייטי ואחרי כמה שנים פרש גם ממנה והצטרף למק"י. כך, תוך כמה שנים, השלים סנה תפנית אידיאולוגית חדה ומחירה והרחיק ממעמדו הרם בלב הקונצנזוס אל שולי השמאל. "המרהים הוא, שלמרות שהיה כל כך בכיר הוא כמעט נעלם מספרי ההיסטוריה. כאילו היסטוריונים יישרו קו עם ההנהגה שראתה בו בוגד וניסתה למחוק אותו. לא לגמר, כי זה בלתי אפשרי, אבל ראינו שאין עליו כמעט מחקרים וחומרים. כשהתחלנו לחפש עליו חומר נתקלנו ממש בבעיה. חיפשתי עליו סרטים ולא מצאתי. מסתבר שהבן ארם, בניגוד להרבה מנהיגים כבר אז, לא דאג לעצמו, שיתעדו אותו, יצלמו אותו, יראיינו אותו. שלחתי שתי תחקירניות מעולות לחפש עליו חומרים בארכיונים. הן חיפשו בעשרות מקומות בארץ ובעיר לם וכמעט לא מצאו כלום. אז מה עושים, איך בכל זאת עושים עליו סרט. החלטתי להתמקד אך ורק במפעל ההעפלה ובסוף התמקדתי רק באקסודוס, כי זו הייתה הפעם הראשונה שהחליטו ללכת בגדול, להשיג כסף ואנייה שתביא לארץ בבת אחת אלפי מפעילים. סנה נסע במיוחד לארה"ב והשיג שם תרומת עתק לצורך העניין. הוא גם הגה את השם 'אקסודוס' וזאת הייתה הברקה, כי זה ירבה אל לבנות הנוצרים בכל העולם. 'אקסודוס' מתקשר עם סיי פור יציאת מצרים, מעברות החר"רות. סנה חשב שהשם הזה טוב ליהי"ס כיצור זה כאמת עבד. כל העולם עקב אחרי 'אקסודוס' וזה הסב את תשומת הלב אל מדינת ישראל שבדרך כבית לעם היהודי שניצל מה שואה. אני רואה בסרט הזה גם תיקון

הרבה גלים. במקביל עשיתי סרט על יעקב חזן, 'חלום יעקב', שהיה הפקה פרטית וגם הוא הוקרן בערוץ 1. אחרי כמה שנים ברוממה ובטל' וזיזה הצינורית נהייתי עורך ומפיק של 'הגשה עצמית', תכנית וידאו קיבוצית שהופקה או בגבעת הכינה והופצה לכל הקיבוצים בארץ. עם הזמן שיניתי את השם ל'ערוץ לקיבוץ'. מה שרחף אותי היה רווקא המשבר בתנועה הקיבוצית. ידעתי שיש כל מיני רעיונות בקיבוצים כיצד מתמודדים ופותרים בעיות, איך אפשר לפתור את המושבר, והייתה לי תחושה שהייעים להפיץ רעיונות שונים בין הקיבוצים. אני זוכר שכבר אז עשיתי תכנות על רכב פרטי, על פנסיה, על צעירים שעוזבים. הייתה לי ממש תחושת שליחות שהתכנית הזאת יכולה לעזור, להיות צינור של אינפורמציה, להפיץ רעיונות וליצור סיוע מוחות כיצד מתמודדים עם המשבר הקשה שהיה אז."

הוראה, דוקטורט ומורח ים

"כל חיי עברתי במספר מקומות במקביל, אף פעם לא הייתי במקום אחד. במשך כל השנים גם לימדתי בכל מיני מקומות, במיננים שר נים. בתי ספר, מורים באודנים, ויצו חיפה, אונ' ת"א. היום אני מלמד במ' כללת נתניה ואוני' חיפה. בשנת 93 התחלתי לימדתי תואר שני בהוראת קולנוע תיעודי באונ' נורת' אמבריה בניוקאסל, אנגליה. זאת נישא ספ' ציפית שהחלטתי להתמקד בה. הייתה על הקו, נוסע וחוזר. מהר מאד הם הציעו לי מסלול ישר לדוקטורט. רט. שוב התלבטתי, זה משהו שמא פיינ אותי, אבל בסוף עשיתי את זה וסיימתי דוקטורט בהצטיינות. במקביל המשכתי לעשות סרטים: 'החיים על פי אווה' - סרט על משה פתח מדרום ת"א שנמצאת מתחת קו העוני והבנות לומדות בתיכון חדש עם התבר'ה מהצפון. גם הסרט הזה נכנס לתכנית הלימודים של משרד החינוך ועד היום אני מרצה עליו. 'תורו באיבן ש' דראד 2 - סרט על התור למשרד הפנים במורח ים."

"משה סנה - האיש שלא יתנ"

"יום אחד פנו אלי מהוועד הציבורי להתנצחתי וזכרו של משה סנה, שברא שו עומד יאיר צבי, וביקשו שאעשה עליו סרט עבור המוזיאון במחנה המ' עפילים בעתלית. האתר כולו נקרא היום ע"ש משה סנה, בצדק, כי בין שאר תפקידיו הוא היה גם אחראי על עלייה ב' ותנועת הבריחה באירופה אחרי מלחמת העולם השנייה. הסי' פור של משה סנה הוא מאד פתלתל. בקצרה, הוא נולד בפולין וכבר בגיל 23 היה אחר המנהיגים הבולטים של כל הדרות פולין העצומה. הוא שירת בצבא הפולני כרופא, נפל בשבי הסובייטי במלחמת העולם השנייה, ברח והגיע לארץ ב'1940. בן גוריון שכבר פגש בו באירופה, מזהה אותו כעילוי ומכניס אותו מיד לעניינים. בין השנים 1941-46 סנה היה ראש המפקדה הארצית של ההגנה, תפי